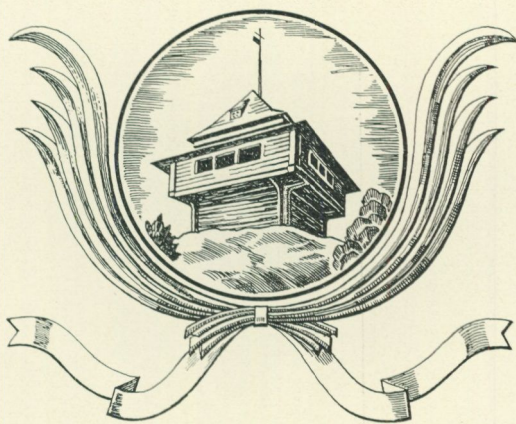

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK

1 9 3 2

NORDISKA MUSEETS
OCH SKANSENS
Å R S B O K
F A T A B U R E N

1 9 3 2

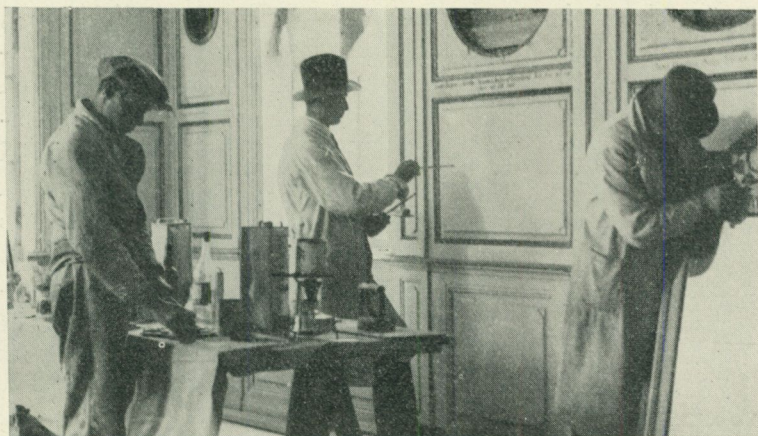
Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Årsbokens omslag, som visar ett parti av Skogaholms herrgård samt titelvignetten, som återger Björkviksfatburen, äro tecknade av amanuensen Gotthard Gustafsson.

Tryckt hos Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag
Stockholm 1932

DET ÅTERUPPBYGGDA SKOGAHOLM

AV GÖSTA SELLING.

Den som sett Skogaholm på dess ursprungliga plats i Närke tycker måhända, att den gamla byggnaden icke är sig riktigt lik uppe på Skansen. Att man icke längre ser kokspisar i förmaken, pärlspånt och snusbruna 80-talstapeter i salig presidentens sängkammare förvånar väl ingen, men andra detaljer kunna nog väcka en smula undran. Varifrån kommer baldakinen över porten och den halmgula putsfärgen på fasaderna? Vad ha barocktapeterna och de målade kakelugnarna med Skogaholm att göra? Det finnes i själva verket så pass mycket, som förändrats under husets återuppförande på Skansen, att en kort redogörelse för de principer, som tillämpats vid rekonstruktionen och konserveringen, samt för arbetets fortskridande kan vara av ett visst intresse.

Vignett. Fig. 1. Från restaureringsarbetet på Skogaholm.

När Skogaholms gamla huvudbyggnad skänktes till Skansen, utgjorde den visserligen ett minnesrikt och värdefullt byggnadsverk, men den var knappast mer än en skugga av vad den en gång varit. Skogaholm var en ödegård med den ödsliga stämning av långsamt smygande förfall, som en obebodd gård alltid ger. Dess huvudbyggnad var berövad allt det, som gör ett hem av ett hus. Tiden och utvecklingen hade redan för tre kvarts sekel sedan satt Skogaholms huvudbyggnad på undantag, och även om detta faktum betytt, att några vandaliserande ombyggnader icke företagits, hade dock de många åren icke gått spårlöst förbi.

Man märkte det kanske icke så tydligt i exteriören, fig. 2, och icke heller genast vid inträdet i huset. Det var här mest smärre skavanker, som föllo i ögonen, flagrande färg, repor, fuktfläckar och lagningar, som gjorts för det nödtorftiga underhållets skull men icke med den omsorg, som man brukar lägga ned på det egna hemmet. I entrérummet frapperades man sålunda icke i första hand av brister och förfall, utan av de aldrig övermålade gustavianska tapeternas vackra dekoration och det präktiga stengolvet, som visserligen gick en smula i vågor. Även i den stora salen, centralrummet mitt i huset, var den fasta, gustavianska väggbeklädnaden i behåll, och de väl proportionerade boaseringarna i vitt och guld hade heller aldrig någonsin reparets eller övermålats. Men den svit av familjeporträtt, som en gång suttit infälld i väggfälten, var sedan länge försvunnen. Endast inskrifterna och de med papp eller väv täckta hålen vittnade om deras plats. En tid hade detta stora rum tjänat som slöjdsal för sockenskolan; spikhål och blyertskrumelurer skvallrade om denna mindre ståndsmässiga användning. Man kunde också i detta rum se, att byggnaden farit illa av väder och vind. Salen låg mot norr, och ytterväggen hade tydligen icke kunnat hindra fukten att så småningom tränga in. Nedtill voro långa stycken av panelen angripna av röta, och över hälften av golvet hade tydligen av samma orsak blivit utbytt mot nytt virke, även det dock numera anfrätt av fukten.

Fig. 2. Skogaholms huvudbyggnad på sin ursprungliga plats i Närke.

De övriga rummen på ömse sidor om salen hade även de sin gamla inredning i behåll. I två av dem, de som vi nu kalla förmaket och blå kammaren, voro väggdekorationerna i likhet med salens aldrig övermålade. I förmaket hade emellertid den öppna spisen med dess spegel flyttats bort, och på fönsterväggen var en del av panelen borttruttad. Även här var en del av golvet utbytt, men på ett par av de gamla golvtiljorna såg man en rutmålning, som tydligen hade imiterat ett enkelt parkettgolv med stenfris. I blå kammaren voro kakelugnen och dörröverstycket borttagna, men eljest var detta rum med sin vackra, sengustavianska dekorering det kanske bäst bibehållna i hela huset. Gavelrummen på denna sida voro däremot i sämre skick. I det västra, som nu kallas gula kammaren, kunde man ännu se de stramt målade ramverken och dörröverstycket med sina filosofhuvuden, men både panelerna och väggfälten voro övermålade och dessutom både smutsiga och sönderspikade. Det ena fönstret var igensatt och det andra försett med järn-

galler. Rummet hade nämligen tjänstgjort som magasin, något varom även en rad med rätthål vid golvet talade. Det andra gavelrummet — nu barnkammaren — hade däremot någon tid begagnats som bostad för någon av brukets understödstagare. Därför fanns det en järnspis i rummet, golvet var nylagt och de gamla panelerna och väggfälten helt övermålade.

Rummen åt gårdssidan voro jämförelsevis sämre bibehållna än de nyss beskrivna. De lågo mot söder och hade därför alltid varit varmare och mera beboeliga. Under senare tid hade de också tid efter annan använts som bostadsrum åt åtskilliga av brukets underlydande. Två av rummen — nu friherrinnans förmak och sängkammare — hade visserligen den gamla väggbeklädningen i behåll, men den var helt dold av papp och målning. Lösa garderober, golv och eldstäder voro av sent datum; i det ena rummet fanns en spis för matlagning.

I den rumssvit till vänster om förstugan, som nu kallas presidentens, kunde man före flyttningen icke upptäcka något spår av äldre inredning. Pärbspånt, maskinhyvlade foder och lister samt tryckta papperstapeter klädde väggar och tak i dessa rum, fig. 10. Då voro de båda längsgående korridorerna mera givande. Den västra, med den originella serveringsskrubben, hade sin gamla stänkta träpanel helt i behåll. Den östra hade ljusa papperstapeter med ett enkelt, målat ramverk, som vid första påseendet såg gammalt ut. Det visade sig dock vara målat på modern spännpapp; men man hade följt ett gammalt mönster, och fragment av den ursprungliga, gustavianska tapeten funnos kvar. Bl. a. hade man ovanför tre av dörrarna skurit ut ornamenten från de gamla dörröverstyckena och klistrat dem på den nya tapeten. Det fjärde överstycket var oljemålat på duk och försett med träomramning och hörde tydligen hemma i något annat rum.

Kanske har det i ovanstående redogörelse framskymtat, att alla de äldre inredningar, som man före flyttningen kunde skönja i Skogaholm, voro gustavianska. Men som bekant härstammar själva byggnaden icke från denna period utan från den karolinska

Fig. 3. På sjösidan hade timret på flera ställen angripits av röta, något som framgår av denna bild. Man kan här också se, hur salsutbygget och dess fönster höjts; den ursprungliga taklinjen framgår av lappningarna ovanför
 * det stora fönstret på salens kortvägg.

tiden. Man kunde alltså förmoda och hoppas, att under nedmärkningen äldre inredningsdetaljer, såsom tapeter eller takmålningar, skulle kunna påträffas.

Husets yttre bar liksom interiörerna vittne om en genomgripande modernisering under gustaviansk tid. Efter den tidens stil voro väggarna reveterade och putsade, nya fönster voro insatta, och till yttermera visso voro de höjda, de flesta medelst blindrutor för att giva de karolinskt tunga fasaderna ett luftigare utseende. Även de små flygelpaviljongerna hade på gustaviansk tid fått sina låga, barriärförsedda tak, medan huvudbyggnadens höga säteritak med sin lanternin var det, som i första hand vittnade om det karolinska ursprunget. I exteriören fattades emellertid en ganska väsentlig sak, nämligen portalutsmyckningen. Att det fattades något kring entréporten var tydligt, putsen däromkring var lagad och taklisten lappad. Och dessutom kunde

Fig. 4. Under nedmärkningen kunde man konstatera, att Skogaholmsbyggnaden ursprungligen sett ut på ungefär detta sätt: rödfärgad och utan hörnpaviljonger. Alla prydnads element på fasaden äro dock här borta, såsom fönsterfoder, fönsterluckor och knutpilastrar. Jämför den tecknade rekonstruktionen, sid. 163 i Lindbloms uppsats.

gamla minnesgoda Skogaholmsbor tala om, att det funnits ett par pelare kring porten, vilka burit upp någon sorts tak. Några ryttarbilder figurerade också i beskrivningarna, men uppgifterna om hela anordningen voro en smula dunkla och varandra motsägande.

Den första tiden av arbetet med byggnadens nedmärkning var tämligen händelselös. När man lossade och tog ned panelerna i de olika rummen kunde man endast konstatera, att timret därunder blivit ovanligt väl rengjort. I stort sett visade sig timret vara väl bibehållet, men på vissa ställen, i synnerhet åt sjösidan, hade läckor i taket och putsen gjort, att rötan gripit omkring sig. I salen hade man sålunda för ett antal år sedan varit tvungen att hänga upp bjälklaget i järn, eftersom nästan hela ytterväggen och bjälklagets bjälkändar voro avruttnade. I ett annat rum höll taket på att rasa ned, då väggpanelen togs

Fig. 5. En bild från nedmärkningen, som visar att flygelpaviljongerna ej varit med från början. Hela gaveln är rödfärgad och man ser till vänster ett ursprungligt fönster, som förändrats till dörr och sedan igensatts. Gavelfönstret till höger har varit överputsat och den ursprungliga karmen sitter därför kvar.

bort. Väggen var nämligen så dålig, att takbjälkarna förlorat sitt fäste, fig. 3.

När man började avlägsna fasadernas revetering, som givetvis ej kunde flyttas, kunde man ganska snart se, hur byggnadens yttre ursprungligen sett sig. Fönstren hade varit nästan kvadratiska och placerade tämligen långt ned på den höga, rödfärgade timmerväggen. Två ursprungliga fönsterkarmar, som igenmurats vid reveteringen på 1790-talet, blottades vid rivningen. I den ena satt den smidda luckhaken ännu kvar. De långa rödfärgade fasaderna hade endast livats av fönsterluckor och utskjutande knutskallar. Dessa senare hade, efter vad man kunde spåra, varit pilasterformat inklädda och i likhet med fönster och dörrfoder målade, troligen i grått. Omkring stora dörren kunde man även skimta svaga märken efter en omfattning av trä, vilken efter allt att döma bestått av en pilasterburen gavelanordning. När reveteringen kommit bort från paviljongerna,

kunde man konstatera, att även de härstammade från barocktiden, men att de dock voro yngre än byggnaden i övrigt. De hade nämligen icke konstruktivt sammanhang med denna. Hela kortsidorna på själva huset hade från början varit rödfärgade, och två ursprungliga gavelfönster hade vid paviljongernas tillbyggnad förändrats till innerdörrar, fig. 4 och 5.

Allteftersom rivningen fortskred, blev det alltmera tydligt, att några mera betydande fynd av tapeter o. d. ej skulle kunna göras i det inre. Vid nyinredningen på gustaviansk tid hade man nämligen rensat väggarna med nästan pedantisk noggrannhet. Vi kunde i flera rum se spikrader efter nedtagna tapetvåder, och på ett par ställen, i svåråtkomliga skrymslen och t. o. m. i fyllningen, fann jag små fragment av målade rokokotapeter av papper. På ett ställe hade en bit tapet med blomstermålning och guldornament klistrats som underlag på väggen med målningen inåt. Det tog en rundlig tid att med hjälp av våta kompresser få den losstagen utan alltför mycken åverkan. Remsor av samma tapet återfann man f. ö. senare på baksidan av det gamla bokskåp, som nu står i »presidentens förmak». Endast på ett ställe i huset hittades ett större stycke gammal tapet, och dess ålder och utseende var föga imponerande. Det var en papperstapet, som använts på båda sidor. Äldst var baksidan, vilken var dekorerad med ett enkelt schablonmönster, troligen från början av 1800-talet. När detta blev omodernt, hade tapeten som en gammal kostym blivit vänd samt den ursprungliga baksidan målats och stänkts med limfärg. Ute i förstugan slutligen fanns det kvar några bräder, som visade fragment av målad, strängt arkitektonisk dekoration, med kolonner och bågar i röd och vit marmorering. Dessa bräder, som sutto kvar på sin ursprungliga plats, visade också, att den egenomliga lösningen av förstugans plan med tunna mellanväggar, som delade två fönster mitt itu, förvånande nog var ursprunglig.

Voro fynden av äldre väggdekoration sålunda ganska magra, var lyckan mera bevägen, när turen kom till innertaken. Visserligen blev man besviken, då det konstaterades, att takpanelen

under gipsen i salen och förmaket var nyinsatt på gustaviansk tid; i dessa centralt belägna rum hade man helt visst i enlighet med bruket på karolinsk tid koncentrerat den dekorativa utstyrelsen. Därav fanns intet spår.

I den vackert dekorerade förstugan hade man icke gått fullt så hårdhänt tillväga vid nyinredningen, utan nöjt sig med att täcka över den gamla utsmyckningen. När gipstaket högg ner, blottades sålunda en (tyvärr illa åtgången) allegorisk målning, som avbildas och närmare beskrives av prof. Andreas Lindblom. Detta fynd gjorde, att man med en viss förhoppning grep sig an med nedtagningen av taken i ett par av de mindre rummen. Där voro nämligen innertaken icke gipsade, utan bestodo av vitmålad väv, spänd under takpanelen. På grund härav borde eventuella målningar kunna vara jämförelsevis väl bibehållna. Och förväntningarna svekos icke. När den vita väven i den s. k. röda kammaren lossades, blottades ett schwungfullt målat tak, som var så friskt i färgen och så väl bevarat, att det föreföll vara målat för endast några år sedan. Man fann i det rum, som vi nu kalla friherrinnans sängkammare, ännu ett tak av samma typ, men detta var utfört i helt andra färger och icke så väl bibehållet. Stor var skillnaden dock icke. Färgerna voro klara och virket friskt, men här och där syntes fläckar av fukt och limfärg, och de över skarvarna fastlimmade pappersremsorna hade i stor utsträckning spruckit. Dessa pappersremsor vållade f. ö. ett visst besvär vid nedtagningen. Av naturliga skäl var det omöjligt att bortflytta taken hela; man fick taga en bräda i sänder, och det gällde här att med yttersta försiktighet öppna de igenklistrade springorna.

Tyvärr kommo icke flera dekorerade tak än de nu nämnda i dagen under nedmärkningen. Man kunde emellertid konstatera, att takdekorationer av liknande typ som de båda sistnämnda förekommit i åtminstone tre rum till. Men i dessa hade man målat över dekorationen med vitt, och då denna tydligt varit utförd i limfärg, hade den starkt spolierats. Som vi skola se, gick det dock att med konservator A. Nilssons förfarna hjälp

få fram ett av dessa tak (se fig. 11; närmare avbildning och beskrivning i prof. Lindbloms uppsats).

När man flyttar en gammal byggnad, är det självfallet, att man i möjligaste mån söker använda det ursprungliga byggnadsmaterialet. Måste man utbyta några detaljer — som angripits av mask eller röta eller på annat sätt förstörts — söker man göra dem identiskt lika med de ursprungliga. Och måste man för att fullborda en spolierad inredning e. d. tillgripa rekonstruktioner, söker man göra dessa så stil- och tidstroga som möjligt. För den skull måste man noga studera likartade detaljer på andra byggnader, där de bättre bevarats.

Dessa allmänna och ganska självklara synpunkter böra givetvis vara ledande under hela arbetet — från det man sträcker syllarna och till den stund, då man utför de sista retuscheringarna på det återuppståndna byggnadsverket. Men trots detta börjar man i allmänhet återuppförandet av ett flyttat hus med att helt kasta alla kulturhistoriska synpunkter över bord. Det bör dock tilläggas, att detta sker innan man sträcker syllarna. Det gäller nämligen grundläggningen. I allmänhet äro de gamla byggnadernas grunder förvånansvärt dåligt konstruerade. När man återuppför ett gammalt hus på ett friluftsmuseum med tanke på att bevara det för all framtid, kan man därför knappast tillåta sig att begagna gammaldags grundkonstruktioner, då man vet, att de skulle förorsaka icke blott sättningar i huset utan även röta i syllar och bjälklag.

Så var det även med Skogaholm. Så gott som alla syllstockarna ha måst utbytas mot nya, då de voro mer eller mindre uppruttna. Samma var förhållandet med golvens bjälklag. Nu har grunden konstruerats och isolerats efter moderna principer, och mänskligt att döma bör Skogaholm därför också ha möjlighet att stå till evärdliga tider. Man har dock aktat sig noga för att utåt visa de moderna konstruktionerna, eftersom de, om de vore synliga, säkerligen skulle väsentligen störa det intryck av äkthet i varje detalj, som man strävat efter att ernå. Fördenskull ser grunden

utåt likadan ut som på den gamla platsen: på gårdssidan är den klädd med flata kalkstenshällar, på baksidan med huggen gråsten, och runt omkring är den försedd med en droplist av kalksten.

Uppförandet av timmerstommen, takstolarna och lanterninen innebar knappast några svårlösta problem. En mängd stockar måste utbytas mot nya av samma format och sammanfogade på samma sätt, men det var också allt. Det första stora problemet var, hur fasaderna skulle behandlas. Onekligen var det frestande att söka återställa det ursprungliga utseendet med rödfärgade, nakna timmerväggar, fig. 4. Det var bl. a. estetiskt mest tilltalande, och jag har hört flera personer förvåna sig över, att icke det rödfärgade stadiet bibehållits. Men om så skett, skulle åtskilliga svårbesvarade frågor uppstått sig. Hur hade knutarnas inbrädning sett ut, hur fönsterbågarna och fönsterfodren? Hur hade entréporten och yttertrappan varit konstruerade under den äldsta tiden? Och hur skulle man förfara med salsutbygget, som blivit höjt och vars fönster blivit flera och högre, när huset reveterades? Hur hade flygelpaviljongernas tak ursprungligen sett sig? De nuvarande, låga och barriärförsedda taken äro ju även samtida med reveteringen. Samma var förhållandet med fönsterkarmarna och fönsterbågarna, de voro nämligen icke ursprungliga, utan hade tillkommit på samma gång som reveteringen och den gustavianska inredningen. Skulle de anpassats efter de nakna timmerväggarna, hade de måst byggas om. En del av dessa frågor skulle nog ha kunnat lösas, men i andra fall hade man varit tvungen att giva sig ut på de fria fantasiernas gungfly. Dessutom fanns det ett mycket viktigt skäl för att åter putsa huset. Reveteringen hade direkt samband med den gustavianska inredningen, och den gav därför åt byggnaden en enhetlig stilkaraktär, som man knappast kunde bortse ifrån. De gustavianska rummen skulle helt enkelt ha kommit in i orätt hus, om de placerats i en till det yttre rekonstruerad karolinsk byggnad. När det alltså var bestämt, att huset åter skulle reveteras, återstod dock att bestämma ytterligare en sak, nämligen färgen på putsen. Den hade senast varit vit, men

Fig. 6. Huvudentrén till Skogaholm. Detalj ur en akvarell av Carolina Wennerstedt. Tillhör baron och friherrinnan G. Armfelt, Kulla.

DET ÅTERUPPBYGGDA SKOGAHOLM

Fig. 7. Huvudentrén till Skogaholm på Skansen. Omfattningen rekonstruerad bl. a. med hjälp av akvarellen fig. 6.

därunder kunde man på bevarade putsprov se blekgul färg. Denna färgton var till att börja med mycket svår att träffa — ända tills man plockade fram ett 1700-talsrecept. Med en blandning av järnvitriol och kalkvatten, struken på en vit kalkfärgsgrund, fick man inte blott den riktiga färgtonen utan även den rätta strukturen på färgen.

Därmed var dock fasaden icke färdig. Det saknades tvärtom en mycket väsentlig sak, nämligen den ovan omtalade portalutsmyckningen. Till en början såg det ut, som om man skulle helt få avstå från den, då mycket litet fanns kvar därav och uppgifterna voro så svävande, att en rekonstruktion föreföll vara omöjlig. Delar av den ena kolonnen hade visserligen under rivningen återfunnits, liggande invid ett magasin ett stycke från gården. Det var en lantlig och underlig variant på den toskanska ordningen. Man kunde också konstatera att ett par hål i väggen ovanför porten, en motvikt av timmer uppe på vinden, och en del av taklisten måste ha haft något sammanhang med den kolonnburna baldakinen, det var allt. Förmodligen hade saken definitivt uppgivits, om icke baron och friherrinnan Armfelt på Kulla ställt till vårt förfogande en gammal akvarell av Skogaholm, målad omkring 1800 av general G. Ph. Wennerstedts äldsta dotter. På denna kunde man ganska tydligt se, hur den något originella baldakinen sett sig, och tavlan verifierade också en del av de uppgifter, som man tidigare knappast vågat sätta tro till. Ett förnyat besök på Skogaholm medförde också upptäckten av de trasiga, men fullt kompletta delarna av den andra kolonnen. De hade legat gömda i fyllningen under den gårdsflygel, som revs på sommaren 1930.

Tack vare att bl. a. ett par passbitar med dubbhål funnos kvar, kunde man nu få den exakta placeringen av kolonnerna, och det visade sig, att de egendomligt nog stått i själva trappan. Dessa båda sista upptäckter gjorde, att man slutligen ansåg tillräckligt material föreligga för ett rekonstruktionsförsök. Det skulle dock föra alltför långt att här i detalj skildra, hur denna rekonstruktion med hjälp av skisser, arbetsritningar, modeller och

jämförelser med gamla listprofiler etc. skred framåt för att äntligen resultera i den nuvarande baldakinen. Den intresserade kan genom att studera fig. 6 och 7 måhända se, huru pass nära vi kommit sanningen. Slutligen hänvisas till Lindbloms uppsats, sid. 183, där de krönande ryttarfigurernas förebilder och historia närmare beskrivas.

I det inre fanns det, som vi kunna förstå, ett flertal rum som ganska lätt kunde återställas till sitt ursprungliga utseende, nämligen de, i vilka de gustavianska inredningarna aldrig varit övermålade. Det gällde där endast att tvätta bort smuts och damm i dukar och trävirke och slutligen att med yttersta försiktighet retuschera skavankerna i färgen. I förmaket fattades som nämnts den öppna spisen med sin spegel. Men denna brist var snart avhjälp, i det att Skylberg's Bruks A.-B. återställde den senare till dess förra plats och spisomfattningen direkt kunde kopieras. Även sviten av familjeporträtt i salen kunde återställas till sin plats — tyvärr t. v. dock endast i form av kopior. Att det är de rätta porträtten¹ som kopierats är tämligen säkert, i all synnerhet som åtskilliga av dem hade kvar sina originalramar, vilka passade precis i väggfyllningarnas ovala hål. Även ramarna kunde därför kopieras.

När de övermålade väggfälten i friherrinnans sängkammare rengjordes från övermålning, gjordes en mindre behaglig upptäckt. Dörren, som från detta rum ledde ut till korridoren, hade tagits upp i senare tid, och när detta skett hade ett stort, målat väggfält skurits sönder. Emellertid lyckades konservatorerna plocka samman och hopfoga bitarna, vilka hade varit uppspikade på flera olika ställen i rummet. Bland annat hade en bit suttit ovanför rummets återstående dörr. Frågan blev då, vart det ursprungliga dörröverstycket tagit vägen. En möjlighet var, att det överstycke, som före flyttningen suttit i korridoren men som tydligen aldrig hört till dess inredning, kommit just

¹ Ett undantag utgör porträttet av Magnus Vilhelm Armfelt till vänster om dörren till förmaket. Man kan nämligen ej med visshet avgöra, vilket det porträtt var som befann sig här vid tidpunkten för avlägsnandet.

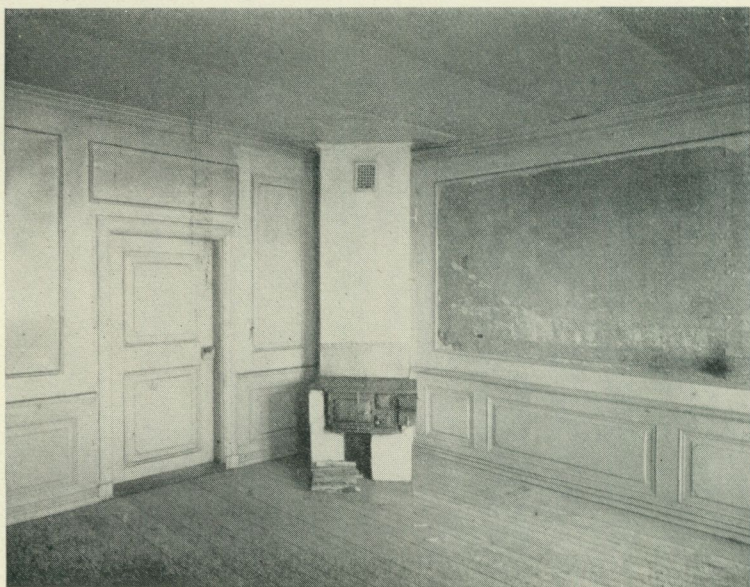

Fig. 8. Röda kammaren före flyttningen. Både panelen, listerna och väggfälten äro övermålade och det ursprungliga dörröverstycket ersatt med ett stycke målad väv. Det dekorerade paneltaket överspönt med väv.

från sängkammaren. Efter litet letande återfunnos två ursprungliga spikhål i detta överstycke, och likaledes fann man två hål i en timmerstock ovanför dörren. De olika hålen passade precis emot varandra.

I flera av de gustavianska rummen gällde det att komplettera inredningen med kakelugnar. Det fanns ju som nämnts icke kvar en enda gammal kakelugn i huset. Som ledning hade vi blott två lösa kakel, ett helgrönt och ett gult med enkel ornering samt en kakelugnsfot av trä, alltsammans funnet uppkastat på vinden. På grund av dessa fynd ansågo vi oss ha orsak att sätta upp helgröna kakelugnar i tre rum, så mycket mera som de passade utmärkt både i fråga om tid och utseende. I ett rum — röda kammaren — placerades en gulglaserad kakelugn, som till sin karaktär något påminner om det nämnda gula kaklet.

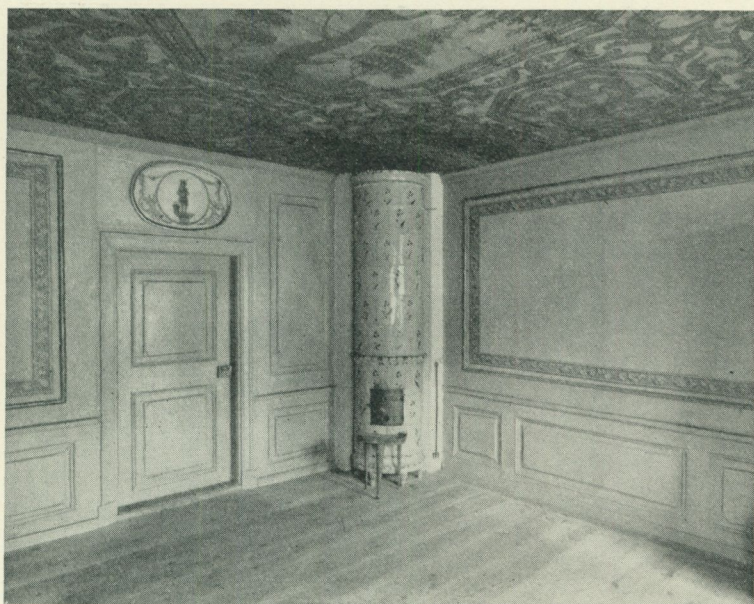

Fig. 9. Röda kammaren efter flyttningen. Den ursprungliga färgen och dekoreringen å tak och väggar framtagna, och det ursprungliga dörröverstycket återuppsatt på sin gamla plats.

Dessutom härstammar den från Bergslagen, varför den kanske kan räknas till släkten. I de två återstående gustavianska rummen uppsattes kakelugnar, vilka valts endast därför, att de i färg och stil slöto sig väl till väggarnas dekoration. Båda äro av Stockholmstillverkning, vilket givetvis icke kan anses utgöra något hinder för deras placering i en mellansvensk herrgård. De stockholmska fajansfabrikernas och krukmakarnas vackra alster hade som bekant under 1700-talet avsättning i hela landet.

När man under nedmärkningen av byggnaden hade påträffat de målade karolinska taken, uppstod ganska förklarligt den frågan, om man icke rent av skulle kunna återställa något eller några av rummen med helt karolinsk inredning. Självfallet var detta möjligt endast i de rum, som saknade gustaviansk inred-

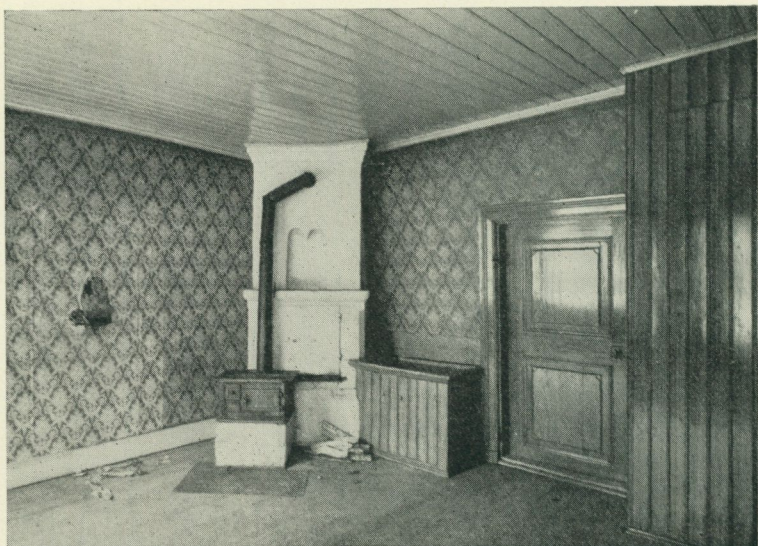

Fig. 10. Sådan tedde sig presidentens forna sängkammare före flyttningen. Taket både putsat och panelat med pärlspånt, väggarna putsade och tapetserade. Kakelugn och järnspis av sent datum, liksom garderob och diskbänk. T. v. skymta konturerna av den igensatta dörren.

ning, d. v. s. i ett par av rummen till vänster om förstugan. I det inre av dessa — presidentens sängkammare — lyckades man under puts och övermålning få fram den ursprungliga takdekorationen, men i det andra hade ornamentiken nästan helt och hållet spolierats. Man tillgrip då en nödfallsutväg; det karolinska tak, som påträffats i ett av de gustavianska rummen, flyttades. Ur stilsynpunkt kanske detta rent av var en fördel. Ett i mörka och kraftiga färger dekorerat barocktak passar onekligen icke riktigt bra i en f. ö. ljus och luftig gustaviansk interiör och skulle nog knappast heller ha tolererats av den gustavianska tidens stilistiskt ganska doktrinära och mycket litet pietetsfulla människor¹.

¹ I den s. k. röda kammaren — barnkammaren — ha vi i detta fall tillåtit oss en viss inkonsekvens, i det att det målade barocktaket sitter i ett

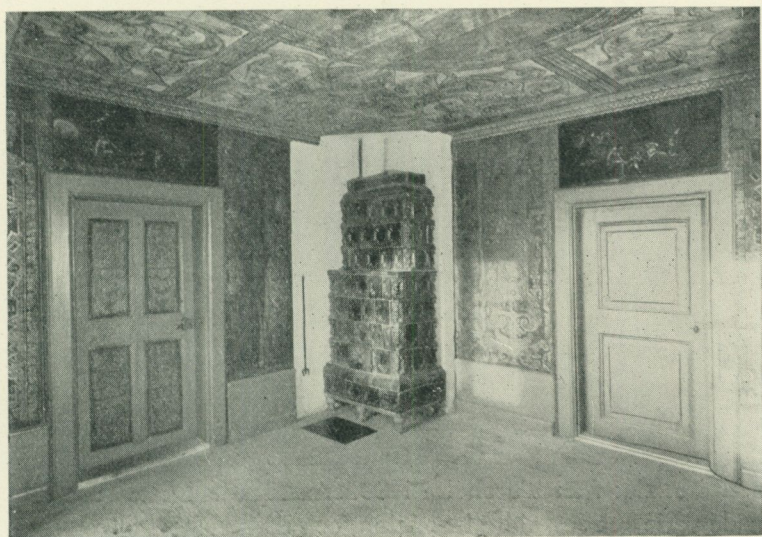

Fig. 11. Presidentens sängkammare efter flyttningen. Takets dekoration framtagen och konserverad, väggarna klädda med stofttapeter från början av 1700-talet, dörröppningen t. v. åter upptagen. Grön kakelugn av karolinsk typ från Jakobsbergs herrgård i Södermanland.

Flyttningen av taket underlättades i hög grad av, att byggnaden var så symmetriskt byggd och rummen av ungefär samma storlek. Tyvärr hade icke ens det minsta spår av någon karolinsk väggdekoration påträffats i huset, och därför blev man nödsakad att helt och hållet hämta väggbeklädningen i dessa rum från annat håll. För det inre rummet, sängkammaren, fanns i museets ägo en s. k. stofttapet, som både i stil och färg passade utmärkt och som med oväsentliga kompletteringar räckte till i rummet, fig. 11. För det andra rummet visade det sig svårare att finna något lämpligt, då de barocktapeter museet ägde icke alls passade till det i kraftiga färger målade taket. Men endast

rum som har gustaviansk väggdekoration. Man kan möjligen försvara detta med att taket var alltför praktfullt och väl bibehållet för att täckas över och att tak och väggar trots allt passa ganska väl tillsammans, fig. 9.

några veckor innan Skogaholm i övrigt var färdigt, överlämnade baron August Trolle Löwen en del gamla föremål, som härstammade från den bekanta sörmlandsgården Sjösa och som länge legat obrukade på dess vind. Däribland fanns också en packe tapeter, och dessa visade sig vara den mest idealiska väggbeklädnad i det nämnda rummet.

Ikke nog med att de ur stil- och färgsynpunkt passade, de voro precis lagom långa och räckte till för hela rummet. Det var vävtapeter, målade i grönt med ett kraftigt bladmönster i annan nyans, tydligen imiterande damast.

Det finnes ännu ett rum i samma svit, som numera har gammal inredning, nämligen det kinesiska kabinettet, inrymt i den västra flygelpaviljongen. Det är den enda inredningen i huset, som icke alls har något att göra med Skogaholm. Den härstammar i stället från Tureholm i Södermanland. Detta rum saknade varje spår av äldre inredning, och då museet ägde en serie pannåer från Tureholm, som mycket väl skulle sluta sig till de övriga rummen och som även till storlek och antal passade just här, ansågs det vara en mycket god lösning av frågan, hur detta rum skulle disponeras, fig. 12.

Kanske finna de besökande i Skogaholm, att golven verka väl nya. Man kan trösta vederbörande med, att detta är något, som torde gå över ganska snart. Under de första fyra månaderna på Skansen ha över 20,000 personer besökt Skogaholm, och det bör därför icke dröja länge, förrän tiljorna äro lika nötta, som om flera generationer här framlevat sitt liv. Man kan f. ö. icke i ett hus med stort besökarantal lägga in tunna och mycket slitna golv. De skulle spolieras alltför snart. Och om de nuvarande golven ännu icke fått ålderns patina, se de dock ut som de gamla golven en gång gjort. De äro hyvlade och spikade på samma sätt, och plankornas bredd överensstämmer ganska nära med förebilderna.

Över huvud har man, där nya detaljer måst göras, i allt sökt utföra dessa enligt de gamla metoderna. Det kan måhända anses onödigt, att man använt smidd spik med stora skallar till dörr-

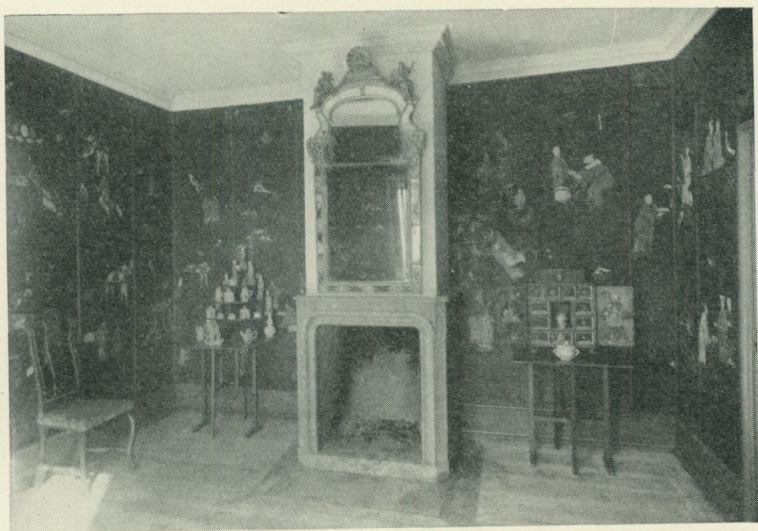

Fig. 12. Kinesiska kabinettet med pannåer från Tureholm, Södermanland.

foder och takpanel eller att man konstruerat spjällen på de öppna spisarna efter originalmodeller, som faktiskt varit svåra att uppspåra. Men jag tror dock, att även dessa obetydligheter till en viss grad bidra till det helhetsintryck man strävat efter. Och man får icke glömma, att ett kulturhistoriskt museum också är till för att visa gamla konstruktioner och gamla arbetsmetoder.

Givetvis är det relativt få av de stora och små problem, som flyttningen av Skogholm fört med sig, vilka här kunnat beröras. Av det sagda har kanske ändock framgått, att flyttningen av en stor byggnad med en lång och invecklad byggnadshistoria är en ganska komplicerad sak, ett puzzle, som det kräves en god portion tålamod och ett visst intresse för att lägga. Säkert är, att Skogholmsbyggnadens flyttning aldrig gått att genomföra, om icke hela den arbetsstyrka, som varit verksam därmed, varit besjälad av ett levande och ofta också osjälviskt intresse. Sär-

skilt vill jag här framhålla de förtjänster, som nedlades av verk-
mästare O. Andersson samt konservatorerna Alfred Nilsson,
Sven Dahlén och B. Pedersen.

Fig. 13. Från arbetet på Skogaholms
återuppförande.